

ÄR MINDRE MER?

Henric Benesch

När jag får förfrågan (per mejl) att skriva den här texten ("8000 tkn, 4A4") är jag ute på Stillingsön, en gammal badort på Orusts inlandssida, ute i den högresta tallskog uppe på en kulle där du varje år kan fira en traditionell midsommar med improviserade spelmän, danser och lekar. Barnen stövlar runt i det fuktiga blåbärsriset och plockar bär. Vi vuxna diskuterar mobiltelefoni. Det är uppehåll och vi är på väg tillbaka till huset där vi har tänkt grilla.

När vi är tillbaks ställer jag mig och skrubbar potatis under en tunn stråle av öns järnhaltiga dricksvatten medan de andra får igång grillen. Med en skrubband-ske (!?) träd över min högra hand (för första gången) och jordig knöl i den vänstra börjar jag fundera på hur jag kan formulera min erfarenhet av arbetet med forskningsprojektet och utställningen *Kökspassion* (på Göteborgs Stadsbibliotek hösten 2008).

Varför gå över ån för att hämta vatten minns jag att vi tänkte? Varför inte helt enkelt utgå ifrån våra egna kök och våra egna erfarenheter, våra egna vardagliga kökspraktiker och formulera frågor och utgångspunkter ifrån den? Sagt och gjort. Under ett år åkte vi runt, från kök till kök. Vi handlade mat, vi lagade mat, vi åt mat, vi diskuterade mat, vi diskuterade matlagning och vi diskuterade kök med kameran på.

Jag kommer att tänka på hur vi möblerade om i hyllorna där hemma i Majorna efter vårt första "köksmöte". Jag minns hur vi gled förbi varandra med in-dragna magar i Tobias lilla kök ute i Kålltorp, hur vi dukade upp sovrummet/arbetsrummet mellan sängen och den välgödda bokhyllan. Jag minns tre-timmars couscousen uppe hos Saddek på Masthugget och den trasiga kylskåpstermostaten där Saddek gjort en abrovinsch, med hjälp av ståltråd tror jag, för att slippa skaffa ett nytt kylskåp. Jag tänker på Peters u-formade kök i Lund där vi alla fick plats att arbeta. Silltallriken och nubben hemma i Kerstis kök i Tranås. Jag kom-

mer inte ihåg vad vi lagade för mat hemma hos Peter i Stockholm. Kanske har jag varit där för många gånger. Däremot minns jag takrymden i den stormarknad mellan Stockholm City och Saltsjöbaden där vi körde omkring med kundvagnar för inhandla kvällens måltid.

Det här var ett sätt att studera olika bostadsformer, ägandeformer och sammansättningar av hushåll. Hyreslägenheter, bostadsrätter, friliggande hus, Sommarstugor, ensamstående, familj med stora barn, familj med små barn, par osv.

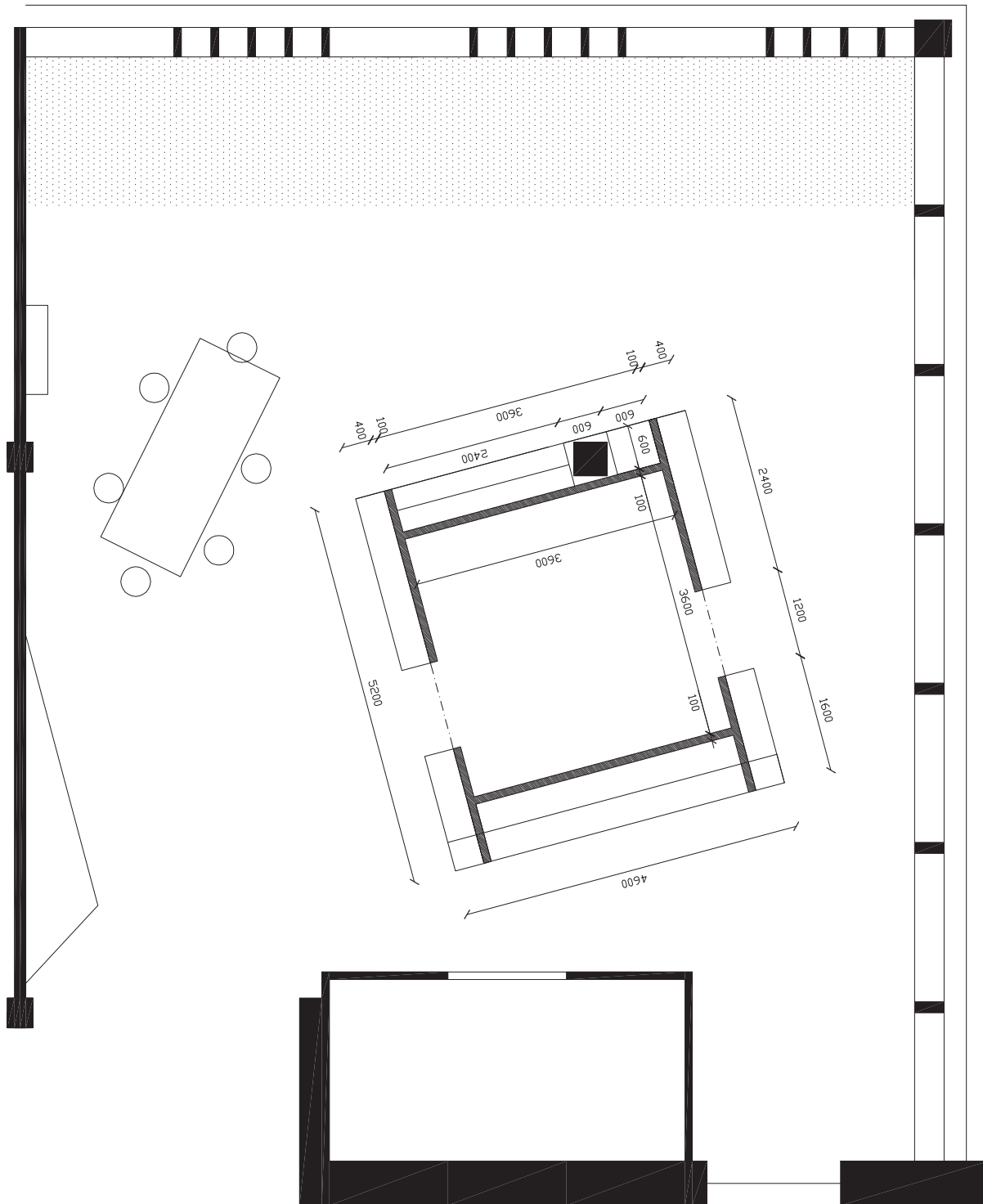
På plats i respektive kök kom vi att diskutera skåpbredder och skåpdjup. Vi inventerade utrymmen, funktioner, verktyg, redskap och maskiner. Var har kallförråden tagit vägen frågade vi oss? Vi funderade kring relationen mellan kök och de övriga rummen och utrymmena i en bostad. Vi började skissa på alternativa planlösningar och köksuppställningar, nya funktioner.

Vi tittade bakåt. Hur kommer det sig att våra kök ser ut som de gör? Standarder, rekommendationer, mönster och tendenser. Vi tittade framåt, bläddrade i tidningar, kataloger, besökte showrooms, tittade på film, kollade hemsidor och läste rapporter, utvärderingar och artiklar. Köket som en plats för drömmar, visioner, projektioner (och passioner).

Vi hade tidigt bestämt oss för att göra en utställning (istället för en rapport) med artefakter, ting och föremål (snarare än bilder och texter). När vi väl "hitade" utställningshallen på Göteborgs Stadsbiblioteket, uppglasad mot hörnet Avenyn/Gibraltargatan med utsikt över Götaplatsen och Poseidon, föll allt på plats. Vi fick två veckors utställningstid (18– 31 november), fyra dagar att installera på, en dag av att plocka ner på och hade avsatt en produktionsbudget på 120 000 kr.

Lokalen, med endast en fast "ren" vägg, massor av dagsljus och en pelare (som "alltid" var i vägen) var en utmaning. Eftersom vi inte hade en färdig utställning att "passa in" kunde vi istället utforma utställningen på ett sådant sätt att vi kunde få det mesta ut av lokalen. Vi hade också bestämt att vi på något sätt ville arbeta med vårt filmmaterial.

Då det inte gick att hänga något annat än bilder

på de befintliga väggarna och väggsystemet, behövde vi nya väggar för att kunna montera de olika ”köksprototyper” vi planerade att bygga. Vi behövde också ”hantera” pelaren samtidigt vi behövde skapa någon form av miljö för rörlig bild och ljud. Vi behövde också en lösning som var billig, enkel att transportera och producera.

Vårt svar blev en svart kub 5.2 x 4.6m (som vi byggde själv med hjälp av två snickare), med en liten biosalong inuti och plats för hyllor och köksuppställningar på utsidan. Pelaren byggde vi in. Vi hade nu fem väggar att jobba med (istället för en) och den stora öppna lokalen blev uppdelad i avgränsade och mer lätthanterliga delar.

Våra besök på hemsidor och i showrooms hade varit nedslående. Våra läsningar av kataloger och tidningar likaså. De lämnade oss med känslan av att valen var kvar att göra, ville vi ha ”klassisk stil”, en ”allmoge stil”, en ”modern stil” eller kanske en ”minimal stil”? Vilket ytskikt ville vi ha på luckor och bänkar? Våra val var faktum långt innan vi valt dem! De övergripande valen var redan gjorda (som en tjänst!). Vad fanns egentligen kvar åt oss att välja? Var våra drömmar verkligen desamma som köksfabrikanternas?

På sida 122 i min pocketupplaga av *Njutandets förvandlingar*, av Slavoj Žižek, hittar jag en passage som fångar något av vårt *problem* så som vi förstod det. Han skriver:

”De moderna mediernas problem ligger inte i att de lockar oss att blanda samman fiktion med verklighet utan snarare i deras ”hyperrealism” med vars hjälp de fyller det tomrum som håller utrymmet för symbolisk fiktion öppet. Den symboliska ordningen kan fungera endast genom att upprätthålla ett minimalt avstånd till verkligheten, och tack vare det får den till sist status som fiktion. Vi behöver bara tänka på den ångest som uppstår när våra ord förverkligas till punkt och pricka. I Hitchcocks Rope blir professor Cadell obehagligt överraskad när två av hans elever tar hans teorier om övermänniskors rätt att mörda på allvar och omsätter dem i praktiken. Cadells förvåning vittnar om att han är normal. Om den symboliska ordningen skall fungera

normalt bör den alltså inte tas bokstavligt. När man till exempel möter någon man känner ytligt och denne artigt frågar: ”Hur står det till?”, skapar man lättast ett överraskningsmoment genom att ta frågan på allvar och besvara den (”Jag har mått förskräckligt dåligt idag. Först hade jag en ryslig huvudvärk på förmiddagen, och sedan...”). I bildsambället lämnar överflödet av ”realistiska framställningar” allt mindre utrymme åt för denna symboliska fiktion. Det som går förlorat med mediarealismen, från leksaker till videor, är känslan av att ”mindre är mer”. När man lyssnar till en opera på CD kan man just därför att man ”inte ser något” fylla ut detta tomrum med kreativ fiktion. Däremot ligger det alltid något vulgärt över en opera på video, just därför man ”kan se allting”.”

Vad har vi här om inte fiktionen som reproduktionen av det redan kända (förvalda) som effektivt minimerat utrymmet för symbolisk fiktion. Med nedladdningsbara mjukvaror, eller online-applikationer, kan vi idag simulera våra drömmars kök med hjälp av förvalda mallar, förvalda stilar, förvalda ytskikt och förvalda beslag. Du får en prisuppgift med en gång. Du behöver bara beställa.

”Mindre är mer” skrev Žižek.

”Less is more” tillskrivs Ludwig Mies van der Rohe.

Žižek’s iakttagelse får mig att tänka om att mycket av arkitekturindustrins problem idag, köksindustrin inkluderad, är just att Mies’s devis ”Less is more” har tagits alltför bokstavligt! Skulle inte Mies van der Rohe likt professor Cadell bli ”obehagligt överraskad” om han såg hur hans pund förvaltats?

Utställningen ”Kökspassionen” med ”Det Arkeologiska Köket”, ”Det Assemblerade Köket”, ”Det Berättande Köket”, ”Det Cinematiska Köket”, ”Det Didatiska Köket” och ”Det Gymnastiska Köket”, var med Žižek’s ord, inget annat än ett försök att försöka utvidga det snabbt krympande utrymmet för symboliska (köks)fiktioner. Att livet inte är ett förval. Att livet inte ryms i någon mall. Och att mindre aldrig kan vara mer, om vi tar det alltför bokstavligt.